

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งปรากฏในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐในส่วนที่ 10 เรื่องนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ในมาตรา 87 การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงด้านการศึกษา ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เปิดโอกาสในการตัดสินใจ ตรวจสอบ ประเมินผล ช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะและกิจกรรมของทางราชการ รวมถึงสามารถรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ของตน และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เป็นเสมือน “ธรรมนูญการศึกษา” ที่ใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาของประเทศไทย ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปการศึกษาและมีการกระจายอำนาจการศึกษาไปยังสถานศึกษาตามหลักการดังนี้ 1) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากกระทรวงและส่วนกลางไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากที่สุด 2) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษา 3) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) กระทรวงศึกษากำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษา มีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นต้น

จากหลักการดังกล่าวนี้ จึงนำมาสู่ข้อกำหนดสองประการที่เกี่ยวกับประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ประการแรกการกำหนดให้ประชาชนและองค์กรภาคเอกชนมีสิทธิเสรีภาพและมีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ประการที่สองการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ ครอบครัวยุ ชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน และองค์กรอื่น ๆ สถาบันทุกประเภท ทั้งในประเทศและต่างประเทศ มาใช้จัดการศึกษาและจัดเงินสนับสนุนทุกครอบครัว หน่วยงาน องค์กรและสถาบันที่มีส่วนจัดการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น นอกจากข้อกำหนดสองประการดังกล่าวข้างต้นที่แสดงถึงความสำคัญของการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ที่ผ่านมามีปัญหาว่าการจัดการศึกษาโดยหวังให้ประชาชนมีส่วนร่วมยังมีปัญหาเนื่องจาก

ประชาชนยังขาดความสนใจ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมน้อย ประเวศ วะสี (2541 อ้างถึงใน สุนทร โคตรบรรเทา, 2551, หน้า 32) กล่าวว่า สาเหตุหนึ่งแห่งปัญหาของการศึกษาไทย มาจากการขาดการมีส่วนร่วมขององค์กรอื่นในสังคม การศึกษาควรเป็นวิถีชีวิต ฉะนั้น การศึกษาไม่ใช่เรื่องของโรงเรียนเท่านั้น ทุกส่วนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการศึกษา ระบบการศึกษาของเรายังค่อนข้างจำกัดตัว หรือปิดตัวอยู่กับโรงเรียนเท่านั้น ขาดการมีส่วนร่วมอันหลากหลายของสังคม ทำให้การศึกษาไทยขาดพลัง ขาดคุณภาพ ขาดความคึกคัก ขาดความสนุก และมีปัญหามากมาย

โรงเรียนเทศบาลวัดโศดิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นหลัก ในปีการศึกษา 2553 มีพนักงานครูเทศบาล จำนวน 106 คน นักเรียน 2,431 คน จัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง จำนวน 59 ห้องเรียน โดยวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ “โรงเรียนเทศบาลวัดโศดิมทาราม มุ่งจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน พัฒนาความรู้ คู่คุณธรรม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง” ซึ่งได้กำหนดให้เป็นสิ่งกระตุ้นองค์กรไปสู่เป้าหมายในทิศทางที่สอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข และด้วยการตระหนักถึงความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยใช้หลักการและแนวคิดของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 เป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการปรับปรุงพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนเทศบาลวัดโศดิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเทศบาลวัดโศดิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเทศบาลวัดโศดิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง โดยจำแนกตามตัวแปรต้น คือ ตำแหน่ง รายได้ และอาชีพ

คำถามในการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเทศบาลวัดโศดิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง อยู่ในระดับใด

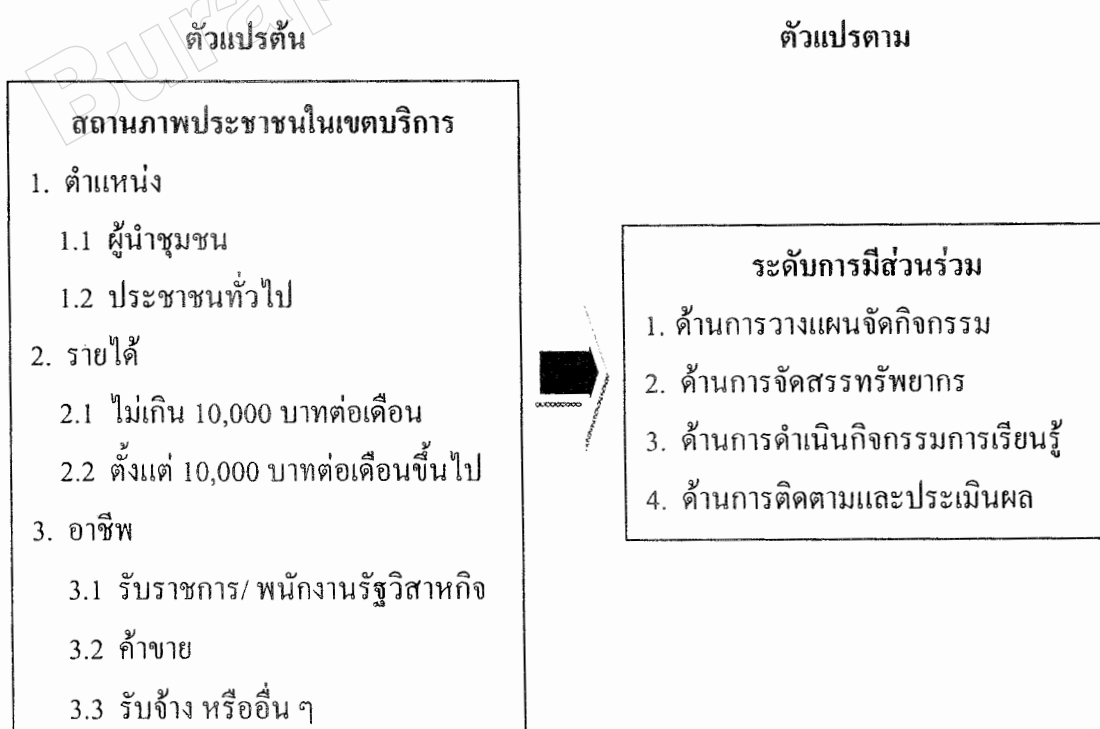
2. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเทศบาลวัดโศดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง จำแนกตามตัวแปรต้น คือ ตำแหน่ง รายได้ และอาชีพ แตกต่างกันหรือไม่

สมมติฐานของการวิจัย

ประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนเทศบาลวัดโศดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ที่มีตำแหน่ง รายได้ และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมและในด้านการวางแผนจัดกิจกรรม ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ และด้านการติดตามและประเมินผล แตกต่างกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษากรอบแนวคิดทฤษฎี ผลงานด้านวิชาการ ตลอดจนเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดตามการกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการ กระจายอำนาจทางการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เปิดโอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการศึกษา ในด้านการวางแผนจัดกิจกรรม ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการติดตามและประเมินผล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ซึ่งสามารถกำหนดกรอบแนวคิด ได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนเทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ใน 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผน จัดกิจกรรม ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการติดตามและ ประเมินผล

2. เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการปรับปรุงพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานใน โรงเรียนเทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการ ติดตามและประเมินผล

2. ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตพื้นที่เฉพาะเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนเทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง

3. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

3.1 ประชากร คือ ประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนเทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 2,448 คน ซึ่งมี 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1.1 กลุ่มที่ 1 คือ ผู้นำชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ประธานกรรมการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา สมาชิกสภาเทศบาลในเทศบาลนครระยอง จำนวน 17 คน

3.1.2 กลุ่มที่ 2 คือ ประชาชนทั่วไป ซึ่งประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียนและบุคคล อื่น ๆ นอกจากกลุ่มที่ 1 ที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียน จำนวน 2,431 คน

3.2 ตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนในเขตบริการของโรงเรียน เทศบาลวัดโขดทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 360 คน โดยผู้นำชุมชนได้จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 17 คน และประชาชน ทั่วไป คำนวณจากสูตรยามานะ (Yamane, 1973) จำนวน 343 คน

4. ตัวแปรที่วิจัย

4.1 ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนเทศบาลวัดโชติการาม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย

4.1.1 ตำแหน่ง

4.1.1.1 ผู้นำชุมชน

4.1.1.2 ประชาชนทั่วไป

4.1.2 รายได้

4.1.2.1 ไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน

4.1.2.2 ตั้งแต่ 10,000 บาทต่อเดือนขึ้นไป

4.1.3 อาชีพ

4.1.3.1 รับราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ

4.1.3.2 ค้าขาย

4.1.3.3 รับจ้าง หรืออื่น ๆ

4.2 ตัวแปรตาม คือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนเทศบาลวัดโชติการาม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ใน 4 ด้าน คือ

4.2.1 ด้านการวางแผนจัดกิจกรรม

4.2.2 ด้านการจัดสรรทรัพยากร

4.2.3 ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้

4.2.4 ด้านการติดตามและประเมินผล

นิยามศัพท์เฉพาะ

นิยามศัพท์สำหรับการวิจัยครั้งนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนเทศบาลวัดโชติการาม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง ซึ่งเป็นผู้แทนในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน และประชาชนทั่วไป ที่แสดงถึงระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการวางแผนจัดกิจกรรม ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการติดตามและประเมินผล

1.1 การวางแผนจัดกิจกรรม หมายถึง การร่วมวางแผนการจัดกิจกรรม การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ และจัดทำแผน/ โครงการ

1.2 การจัดสรรทรัพยากร หมายถึง การสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ การสนับสนุนงบประมาณ และสนับสนุนบุคลากร ครู หรือวิทยากร

1.3 การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การร่วมประชาสัมพันธ์กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดกิจกรรมหรือหลักสูตร การออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้

1.4 การติดตามและประเมินผล หมายถึง กิจกรรมที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมสร้าง เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล และการรายงานติดตามและประเมินผล

2. ชุมชน หมายถึง ประชาชนในเขตบริการของโรงเรียนเทศบาลวัดโชติทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง

3. ตำแหน่ง หมายถึง บทบาทหน้าที่ของผู้แทนในชุมชนในเขตบริการของโรงเรียน เทศบาลวัดโชติทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง จำแนกเป็น

3.1 ผู้นำชุมชน หมายถึง บทบาทหน้าที่ในตำแหน่งประธานกรรมการสถานศึกษา กรรมการสถานศึกษา สมาชิกสภาเทศบาล ในเทศบาลนครระยอง

3.2 ประชาชนทั่วไป หมายถึง บุคคลอื่น ๆ ที่นอกจาก 3.1 หรือผู้ปกครองนักเรียน โรงเรียนเทศบาลวัดโชติทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง

4. รายได้ หมายถึง “เงินหรือสิ่งของ” ที่ประชาชนในเขตบริการได้รับมาจากการทำงาน หรือผลิตเองหรือจากทรัพย์สินหรือได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่น ในแต่ละเดือน

5. อาชีพ หมายถึง การทำมาหากินที่ได้รับรายได้ประจำ ค่าจ้างเพื่อการดำรงชีวิตจาก หน่วยงานประเภทต่าง ๆ เช่น ข้าราชการ พนักงานบริษัท ค้าขาย และอื่น ๆ

5.1 รับราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ หมายถึง ข้าราชการ ลูกจ้างของราชการ ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ

5.2 รับจ้างหรืออื่น ๆ หมายถึง ประเภทของงานที่ชุมชนทำนอกจาก 5.1

6. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การบริหารการศึกษาที่จัดขึ้นในโรงเรียน เทศบาลวัดโชติทิมทาราม สังกัดกองการศึกษา เทศบาลนครระยอง โดยเน้นด้านการวางแผน จัดกิจกรรม ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการติดตาม และประเมินผล